

Gebruik van landelijke Zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg

1. Inleiding

Op basis van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) zijn kraamzorgorganisaties verplicht verantwoorde zorg aan te bieden; zorg van goed niveau, doeltreffend, doelmatig, cliëntgericht en afgestemd op de reële behoeften van de cliënt. Om verantwoord en zorgvuldig handelen te waarborgen dient de organisatie aan kwaliteitseisen te voldoen. Voor de kraamzorg zijn de Basiskwaliteitseisen Kraamzorg¹ geformuleerd. Eén van de kwaliteitseisen is: de cliënt ontvangt kraamzorg volgens de geldende standaarden.

Er zijn verschillende instrumenten om kwaliteit van zorg te leveren; zorgstandaarden, richtlijnen en protocollen. De Zorgstandaard Integrale Geboortezorg² beschrijft op hoofdlijnen de gewenste inhoud van de geboortezorg vanuit het perspectief van de (aanstaande) zwangere en haar (ongeboren) kind.

Het Kenniscentrum Kraamzorg heeft landelijke Zorgprotocollen en het Kraamzorg Handelingenboek opgesteld, die kraamverzorgenden ondersteunen in hun professioneel handelen en het nemen van de juiste beslissingen. Deze speciaal voor de kraamzorg opgestelde kwaliteitsdocumenten passen in de Zorgstandaard Integrale Geboortezorg.

De zorgprotocollen zijn gebaseerd op vastgestelde richtlijnen en standaarden van de beroepsorganisatie van de verloskundigen (KNOV) en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) en op bestaande protocollen van verschillende kraamzorgorganisaties. Alle protocollen zijn uitgebreid beoordeeld door de KNOV en in sommige gevallen ook voorgelegd aan het NCJ of het Voedingscentrum.

Het Kraamzorg Handelingenboek bevat 50 handelingen, die kraamverzorgenden in hun dagelijkse werkzaamheden thuis of in een geboortecentrum uitvoeren. Deze zijn onlosmakelijk met de Zorgprotocollen Kraamzorg verbonden. Bijlage 1 geeft een overzicht van alle beschikbare zorgprotocollen en handelingen.

2. Reikwijdte zorgprotocollen

Protocollen geven aan hoe je in de dagelijkse praktijk moet handelen. Een protocol geeft stap voor stap aan hoe gehandeld moet worden. De toestand van de zwangere of kraamvrouw is telkens bepalend bij de keuze welk protocol gebruikt moet worden en in

¹ LVT, december 1999

² Zorgstandaard Integrale Geboortezorg, versie 1.1 (juni 2016)

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 1 van 9

welke mate dit gehanteerd kan worden. Daarnaast zijn protocollen de basis voor opleiding en scholing van medewerkers.

Een protocol bevordert het werken op één lijn en daarmee de eenduidigheid en continuïteit van zorg. Kraamverzorgenden kunnen elkaar hieraan houden en elkaar op aan spreken.

Protocollen en richtlijnen, hoewel richtinggevend, zijn een hulpmiddel en kunnen en mogen nimmer de plaats innemen van het professionele denken en handelen van de zorgverlener. Elke kraamverzorgende kent en neemt haar verantwoordelijkheid bij de uitvoering van haar werkzaamheden en overlegt, indien gewenst, bij twijfel of noodzakelijk, met verloskundige, arts en/of direct leidinggevende.

De kraamverzorgende kan om verschillende redenen afwijken van een protocol, zoals bijvoorbeeld in opdracht van een verloskundige of arts, wensen van de cliënt of onmogelijkheden door omstandigheden. Afwijken van een protocol mag echter niet zomaar. De kraamverzorgende raadpleegt altijd een verloskundige, arts, leidinggevende of toetst haar handelen bij een collega. Het afwijken mag nooit strijdig zijn met beroepsethiek en in strijd zijn met de wetgeving in de ruimste zin van het woord. Wanneer van een protocol wordt afgeweken, noteert de kraamverzorgende in het zorgdossier waarom een bepaalde handelwijze wordt gevolgd.

3. Beschikbaarheid Zorgprotocollen en Kraamzorg Handelingenboek

De vastgestelde Zorgprotocollen en Handelingen staan vermeld op de website van het Kenniscentrum Kraamzorg. Op www.kckz.nl staan alle Zorgprotocollen Kraamzorg en het Kraamzorg Handelingenboek in een begrijpelijke en duidelijke digitale zoekstructuur. Ook hebben kraamverzorgenden toegang tot de documenten via de gratis te downloaden protocollen-app op hun mobiele telefoon of tablet (de app is te downloaden via Google Play of de Apple App Store). Hierdoor hebben kraamverzorgenden ook tijdens hun werk de mogelijkheid om de documenten te raadplegen.

In bijlage 2 staan een aantal adviezen hoe de organisatie de zorgprotocollen kan implementeren in haar organisatie en werkwijze.

4. Beheer kwaliteitsdocumenten kraamzorg

4.1 Format

De Zorgprotocollen van het KCKZ hebben een vast format (zie ook bijlage 3). De protocollen hebben de volgende indeling:

1. Introductie
2. Doel & resultaat
3. Doelgroep/toepassingsgebied

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 2 van 9

4. Verantwoordelijkheden
5. Benodigdheden
6. Werkwijze
7. Verslaglegging
8. Bijlage & referenties

De Kraamzorg Handelingen hebben eveneens een vast format:

1. Doel
2. Aandachtspunten
3. Benodigdheden
4. Werkwijze
 - Voorbereiding
 - Uitvoering
 - Nazorg
5. Complicaties

Van ieder document is verder beschreven:

- Wie de documenteigenaar is (KCKZ)
- Versienummer
- Wanneer het document voor het laatst formeel is vastgesteld
- Wanneer het document geëvalueerd moet worden

4.2 Evaluatie en bijstellen protocollen en handelingen

De kwaliteitsdocumenten worden minimaal een keer per jaar geëvalueerd door de Beleidscommissie van het KCKZ. Deze commissie bestaat uit medewerkers van KCKZ en medewerkers van kraamzorgorganisaties (praktijkopleider en kraamverzorgenden).

De Beleidscommissie evalueert op basis van:

- Nieuwe ontwikkelingen, (wetenschappelijke) kennis en inzichten;
- Aangedragen ideeën en suggesties van gebruikers en beroepsverenigingen.
Hiervoor is een emailadres beschikbaar: Protocollen@kenniscentrumkraamzorg.nl

De Beleidscommissie komt twee keer per jaar bijeen. Na vaststelling door de Beleidscommissie worden de wijzigingen voorgelegd aan de directie van het KCKZ. Bij inhoudelijke wijzigingen legt het KCKZ de gewijzigde protocollen ter toetsing voor aan de KNOV, het NCJ en eventueel andere partijen, zoals het Voedingscentrum. Kleinen tekstuele wijzigingen worden niet voorgelegd aan externen, maar worden door de Beleidscommissie en de directie KCKZ vastgesteld.

Na het verwerken van het commentaar van deze partijen wordt het aangepaste protocol definitief vastgesteld door KCKZ en wordt deze gepubliceerd op de website en de app van KCKZ.

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 3 van 9

4.3 Versiebeheer

Ieder document heeft een versienummer. Bij inhoudelijke wijzigingen, waarbij de strekking van het document wordt gewijzigd, wordt het versienummer gewijzigd (1+1.0). Bij kleine wijzigingen, dit zijn tekstuele wijzigingen (spel- en typefouten of wijzigingen die de strekking van het protocol/handeling niet wijzigen) verandert het getal achter de punt (1.0+0.1).

Bij kleine (tussentijdse) wijzigingen wordt de datum van vaststellen aangepast, maar de datum waarop de evaluatie moet plaatsvinden blijft staan, zodat het document op de juiste datum inhoudelijk wordt geëvalueerd.

Bij inhoudelijke wijzigingen en/of jaarlijkse evaluatie wordt zowel de datum van vaststellen als de datum van evaluatie (1 jaar later) aangepast.

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 4 van 9

Bijlagen 1 Overzicht landelijke Zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg

Partusassistentie

1. Zorgprotocol Vervroegde partusondersteuning
2. Zorgprotocol Partusassistentie
3. Zorgprotocol Partusassistentie in acute verloskundige situaties
4. Handeling Klaarmaken kraamkamer en materialen klaarzetten voor de partus
5. Handeling Bed opmaken voor de partus
6. Handeling Extra klaarzetten voor partus m.b.v. de baarkruk
7. Handeling Voorbereidingen voor de pasgeborene
8. Handeling Kruik vullen
9. Handeling Wattenkom en desinfecterende oplossing klaarmaken
10. Handeling Assisteren bij partus
11. Handeling Verloskundige assisteren bij het hechten
12. Handeling Verzorgen pasgeborene bij partus
13. Handeling Kraamvrouw assisteren bij het douchen
14. Handeling Kraamvrouw wassen op bed en bed verschoneren
15. Handeling Assisteren van verloskundige bij niet vorderende ontsluiting
16. Handeling Expressie bij een niet vorderende uitdrijving
17. Handeling Teruglopende harttonen
18. Handeling Partus met meconiumhoudend vruchtwater
19. Handeling Bloedverlies tijdens de bevalling
20. Handeling Uitgezakte navelstreng of kindsdeel
21. Handeling Schouderdystocie
22. Handeling Fluxus
23. Handeling Assistentie bij niet loslatende placenta
24. Handeling Assisteren bij de geboorte van een pasgeborene welke niet gaat ademen
25. Handeling Pasgeborene overlijdt tijdens de partus of kraambed
26. Handeling Ambulance bellen
27. Handeling Inpakken en klaarzetten van tas/koffer bij ziekenhuisopname

Pasgeborene

1. Zorgprotocol Observatie en controle van de pasgeborene
2. Zorgprotocol Omgaan met huilgedrag van de pasgeborene
3. Zorgprotocol Verzorging pasgeborene bij warm en koud weer
4. Zorgprotocol Hanteringsadviezen ter preventie van voorkeurshouding en schedelvervorming
5. Zorgprotocol Preventie van het Shaken Baby Syndroom
6. Zorgprotocol Veilig slapen en preventie wiegendood
7. Zorgprotocol Signaleren en evalueren hyperbilirubinemie
8. Zorgprotocol Pasgeborene met een hoog geboortegewicht

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 5 van 9

9. Zorgprotocol Kraamzorg bij een premature en dysmature pasgeborene
10. Zorgprotocol Gebruik van kruiken
11. Handeling Kruik(en) neerleggen in het bed bij de pasgeborene
12. Zorgprotocol Verzorgen pasgeborene van moeder met SSRI-medicatie
13. Handeling Wegen van de pasgeborene m.b.v. de unster/(digitale) weegschaal
14. Handeling Temperaturen van de pasgeborene
15. Handeling (Katoenen) luiers verschonen
16. Handeling Katoenen luiers vouwen
17. Handeling Baden van de pasgeborene
18. Handeling Pasgeborene baden in de bademmer
19. Handeling Navelverzorging
20. Handeling Neusje schoonmaken van de pasgeborene
21. Handeling Oogjes van de pasgeborene schoonmaken
22. Handeling Het bedje van de pasgeborene opmaken
23. Handeling Verzorgen van de overleden pasgeborene

Kraamvrouw

1. Zorgprotocol Observatie en controle van de kraamvrouw
2. Zorgprotocol Kraamzorg na een vaginale kunstverlossing
3. Zorgprotocol Kraamzorg na een sectio caesarea
4. Zorgprotocol Kraamzorg in een gezin waar de baby is overleden
5. Zorgprotocol Kraamzorg bij een meerling
6. Handeling Temperaturen van de kraamvrouw
7. Handeling Opnemen van de polsslag
8. Handeling Baarmoederstand controleren
9. Handeling Controleren van het perineum
10. Handeling Controleren van de lochia
11. Handeling Controleren van de benen
12. Handeling Verschonen van het bed
13. Handeling Ondersteek aanbieden
14. Handeling Zitbadje
15. Handeling Steunbeha aanleggen
16. Handeling Warmwaterzak vullen

Voeding

1. Handboek Borstvoeding
2. Zorgprotocol Kunstvoeding

Infectiepreventie en hygiëne

1. Zorgprotocol Hygiënisch werken
2. Handeling Handen wassen
3. Handeling Werken met latex/vinyl handschoenen 'niet steriel'

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 6 van 9

4. Handeling uitkoken van materialen
5. Zorgprotocol Accidenteel Bloedcontact en prikaccident
6. Zorgprotocol Groep A-streptokokken
7. Zorgprotocol Groep B-streptokokken bij de pasgeborene
8. Zorgprotocol Koortslip in de kraamtijd
9. Zorgprotocol MRSA in de kraamzorg

Algemeen

1. Zorgprotocol Vroegsignalering en meldcode
2. Zorgprotocol Medicatiegebruik
3. Zorgprotocol Communiceren volgens ISBARR
4. Zorgprotocol Toepassing Landelijk Indicatie Protocol Kraamzorg
5. Werkinstructie Toepassing Arboregels Fysieke belasting
6. Gebruik van landelijke Zorgprotocollen Kraamzorg
7. Kraamzorg Handelingenboek

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 7 van 9

Bijlage 2 Tips voor het gebruik van de protocollen

Zorgprotocollen geven een kwaliteitsimpuls aan de zorg die je als organisatie en als professional geeft. Hoe kun je als kraamzorgorganisatie ervoor zorgen dat de zorgprotocollen op de juiste wijze worden gebruikt?

1. Zorg dat alle betrokkenen weten waar de zorgprotocollen te vinden zijn

Op www.kckz.nl staan alle zorgprotocollen kraamzorg in een begrijpelijke en duidelijke digitale zoekstructuur. Via de protocollen-app hebben kraamverzorgenden via hun mobiele telefoon of tablet toegang tot de zorgprotocollen. Deze zijn altijd up-to-date. De app is te downloaden via Google Play of de Apple App Store. Zet het in de nieuwsbrief en bespreek dit tijdens het werkoverleg, zodat iedereen op de hoogte is.

2. Houd elkaar op de hoogte

Informeel elkaar op vaste momenten over aangepaste en vernieuwde informatie in de zorgprotocollen. Bijvoorbeeld als onderwerp van een werkoverleg. Stel vragen aan elkaar.

3. Bespreek de zorgprotocollen

Bespreek en bediscussieer en onderbouw met de verloskundige of en wanneer er afgeweken kan worden van een zorgprotocol. De kraamverzorgende dient dit te noteren in het zorgdossier. Help elkaar en help de cliënt om te bepalen wat goede zorg voor haar is.

4. Leer van elkaar

Wees kritisch, ga in gesprek over de inhoud van het werk. Steun collega's die vragen stellen of aangeven dat ze iets nog moeten leren. Organiseer intercollegiale toetsing.

5. Ruim je oude zorgprotocollen op

Ruim de oude zorgprotocollen op en schakel over op de landelijke zorgprotocollen. Spoor medewerkers en collega kraamverzorgenden aan om hetzelfde te doen.

6. Communicatie naar de cliënt

Laat ook in de communicatie naar de cliënt en samenwerkingspartners weten dat je met deze zorgprotocollen werkt. Zet dit bijvoorbeeld ook op je website.

7. Bespreek de protocollen in het Verloskundig SamenwerkingsVerband

Laat ook binnen het VSV weten dat jouw organisatie met deze zorgprotocollen werkt. De zorgprotocollen kunnen als onderlegger worden gebruikt om de relevante regionale informatie aan toe te voegen.

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 8 van 9

Bijlage 3 Format Zorgprotocol

<naam Zorgprotocol> [Verdana 14 pt, kleur 128, 0, 128]

1. Introductie [Verdana 10 pt, kleur 112, 48, 160]
Verdana 10 pt, zwart Regelafstand 1,15
2. Doel & resultaat
3. Doelgroep/toepassingsgebied
4. Verantwoordelijkheden
5. Benodigdheden
<ul style="list-style-type: none"> • Opsomming in deze bullets <ul style="list-style-type: none"> ○ 2^e niveau in deze bullets
6. Werkwijze
Taken kraamverzorgende
7. Verslaglegging
8. Bijlagen en/of referenties
<ul style="list-style-type: none"> • <naam> • <naam> [hyperlink naar website of online document]

Bijlage 1 <naam> [Verdana 12 pt, kleur 128, 0, 128]

Voettekst:

<naam Zorgprotocol> [verdana 8 pt, zwart]	Vastgesteld d.d.: dd-mm-201x
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: dd-mm-201x
Versie: 1.0	Pagina 9 van 9

Gebruik landelijke zorgprotocollen en Handelingen Kraamzorg	Vastgesteld d.d.: 01-07-2017
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-07-2018
Versie: 1.0	Pagina 9 van 9